

УДК 338.98

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

С. Лобозинська

Львівський національний університет імені Івана Франка

Розглянуто різні теоретичні погляди трактування функцій банківського регулювання та розроблено авторську класифікацію функцій державного регулювання банківської системи з урахуванням сучасного стану розвитку банківського ринку.

Ключові слова: банківське регулювання, банківський ринок, державне регулювання банківської системи, банківський сектор

Сутність державного регулювання банківської системи проявляється через реалізацію функцій, які покладаються на нього суспільством та станом фінансового сектору держави. Від того наскільки адекватно система державного регулювання реалізуватиме функції координації у банківському секторі залежатиме розвиток банківського бізнесу та подальше економічне зростання у вітчизняній економіці.

На сучасному етапі розвитку банківництва важливо чітко визначити функції, за допомогою яких найефективніше здійснюватиметься державне регулювання банківської системи, віднайти оптимальні варіанти розподілу цих функцій між органами державної влади.

Проблеми виділення функцій банківського регулювання та нагляду досліджувалися як вітчизняними так і зарубіжними авторами, серед них: А. Симановський, І. Горячек, А. Рогачев, М. Суржинський, О. Орлюк, С. Дубова, Л. Чижов, А. Яценюк. У працях науковців увага здебільшого зосереджена на розгляді загальних принципів і сутності банківського регулювання та нагляду, опосередковано зачіпаючи питання його функціонального призначення. Проте чітке окреслення функцій державного регулювання банківської системи дозволить забезпечити стабільне функціонування фінансового ринку та захистити права вкладників та кредиторів. Тому існує реальна потреби у проведенні зазначеного дослідження.

Мета дослідження – розглянути існуючі підходи до трактування функцій державного регулювання банківської системи та розробити авторську класифікацію функцій з проєкцією на сучасний стан та потреби вітчизняного банківського ринку.

У науковій думці по різному розуміється теоретичне поняття “функція державного регулювання банківської системи” і сьогодні не існує його загальноприйнятого визначення. Більшість науковців особливий акцент роблять на тому, що функції – це частини змісту управлінської діяльності. При цьому вказуються їхні різні характеристики, що доповнюють одна одну: одні автори виділяють їх об’єктивну необхідність чи обумовленість; інші відносно самостійність чи відокремленість; треті – спільність і типовість; четверті – специфічність і однорідність; п’яті – стабільність, повторюваність та універсальність; шості – цілеспрямованість і залежність від управління [1, с. 31].

Узагальнюючи існуючі теоретичні підходи існують підстави стверджувати, що функції державного регулювання банківської системи: обумовлені завданнями регулювання; мають об’єктивний характер; є складовими змісту управління банківською індустрією; є відносно самостійними; реалізуються через механізм регуляції банківської системи; спрямовані на об’єкт регулювання.

Згідно ст. 55 Закону України “Про Національний банк України” головна мета банківського регулювання визначається як безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників та кредиторів [3].

Натомість у Законі України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” подано розширений перелік функцій державного регулювання ринку фінансових послуг, до складу яких зокрема входить ринок банківських послуг. Законодавець визначає їх наступним чином [4]:

- проведення єдиної та ефективної державної політики у сфері фінансових послуг;
- захист інтересів споживачів фінансових послуг;
- створення сприятливих умов для розвитку та функціонування ринків фінансових послуг;
- створення умов для ефективної мобілізації і розміщення фінансових ресурсів учасниками ринків фінансових послуг з урахуванням інтересів суспільства;
- забезпечення рівних можливостей для доступу до ринків фінансових послуг та захисту прав їх учасників;
- додержання учасниками ринків фінансових послуг вимог законодавства;
- запобігання монополії та створення умов розвитку добросовісної конкуренції на ринках фінансових послуг;
- контроль за прозорістю та відкритістю ринків фінансових послуг;
- сприяння інтеграції в європейський та світовий ринки фінансових послуг.

Саме перелічені функції згідно чинного законодавства визначають мету державного регулювання ринків фінансових послуг в Україні, його економічну сутність.

Вітчизняна наука налічує і авторські підходи до розуміння функцій державного регулювання банківської системи. Наприклад, на думку М. Суржинського, банківське регулювання як функція державного управління покликане сприяти забезпеченню [7]:

- стійкості роботи і зміцненню фінансового стану банківських установ;
- орієнтації та стимулювання діяльності банку в галузі кредитування та виконання пріоритетних завдань розвитку економіки та підвищення добробуту суспільства;
- наукової організації грошового обігу в народному господарстві;
- створенню системи гарантій захисту інтересів вкладників, передусім фізичних осіб.

Беручи до уваги теоретичні розробки існуючих наукових досліджень та законодавчі положення стосовно функцій регулювання банківської системи, на нашу думку, за умови максимального врахування економічної сутності державного регулювання банківської системи доцільно виділити такі його функції:

1. Інституційна (функція формування та розвитку інституційного середовища).

Формування інституційного середовища забезпечується діяльністю органів державного регулювання через визначення правил гри для учасників банківського ринку. Визначальна роль у цьому належить процесу розробки, прийняття та реалізації законодавчих та нормативно-правових актів. Інституційна функція державного регулювання банківської системи покликана забезпечувати розвиток конкурентного середовища у банківництві, рівноправність учасників банківського ринку всіх форм власності, вільне входження та вихід із даного сегменту ринку.

2. Регламентуюча (функція регулювання банківської діяльності та реалізації регуляторної політики).

Дана функція передбачає здійснення регламентації процесу організації банківського бізнесу, регулювання діяльності банків на кредитному, валютному та фондовому ринках. Згідно Закону України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” Національний банк України здійснює регуляторну діяльність щодо виконання таких функцій [5, 6]: встановлення для банків правил проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку та звітності, захисту інформації, коштів та майна; визначення системи, порядку і форми платежів між банками; визначення напрямків розвитку сучасних електронних банківських технологій, створення та координація електронних платіжних засобів, платіжних систем, автоматизації банківської діяльності та засобів захисту банківської інформації; ведення державного реєстру банків, здійснення ліцензування банківської діяльності та операцій; здійснення сертифікації аудиторів, які проводитимуть аудиторську перевірку банків, тимчасових адміністраторів та ліквідаторів банку; організація інкасації та перевезення банкнот і монет та інших цінностей, видання ліцензії на право інкасації та перевезення банкнот і монет та інших цінностей.

3. Соціальна (функція забезпечення соціальної допомоги та захисту прав учасників банківського ринку).

Соціальний аспект державного регулювання банківської системи проявляється: у формуванні системи прав захисту вкладників та кредиторів банківської установи; у стимулюванні реалізації банками пільгових програм кредитування для незахищених верств населення (багатодітних сімей; неповносправних громадян; ветеранів війни, інвалідів дитинства, пенсіонерів тощо); у організації розробки програм фінансової підтримки сектору малого і середнього бізнесу, підприємців-фізичних осіб, фермерів; у активізації розвитку іпотечного кредитування, зокрема молодіжного іпотечного кредитування тощо.

4. Контрольна (функція реалізації державного контролю за діяльністю об'єктів державного регулювання банківництва).

Контрольна функція виявляє порушення чинної законодавчої та нормативно-правової бази та забезпечує адекватне реагування наглядових структур щодо застосування заходів впливу до порушників. Контрольна функція реалізується через банківський нагляд, податковий аудит, державний господарський контроль, контроль силових структур, фінансовий моніторинг. Безперервний процес контролю за банківською системою дозволяє своєчасно реагувати на порушення банківського законодавства та оптимізувати політику державного регулювання.

5. Функція забезпечення безпеки банківського сектору країни.

Безпека банківської система в значній мірі залежить від характеру здійснення політики доступу іноземних банків до національної банківської системи; антикримінальної політики в фінансовому секторі; ступеню боротьби контролюючих органів з легалізацією коштів, набутих злочинним шляхом; заходів впливу за недодержання вимог щодо відкритості, достовірності та прозорості фінансової звітності банків.

Реалізація функції забезпечення безпеки банківського сектору передбачає виявлення та прогнозування внутрішніх та зовнішніх загроз банківській системі, здійснення комплексу оперативних та довгострокових заходів щодо їх попередження та нейтралізації. Важливого значення при цьому набуває створення фонду засобів забезпечення фінансової стійкості банківської системи та ефективне управління ними в повсякденних умовах та при надзвичайних ситуаціях.

6. Координувальна (функція налагодження взаємодії між регулюючими органами державної влади).

Дана функція набуває вагомого значення при оптимізації процесу регулювання, що в кінцевому результаті веде до підвищення ефективності функціонування банківської системи. Така оптимізація досягається шляхом: налагодження обміну інформацією, спостереженнями, висновками між органами, що здійснюють державне регулювання банківської системи; вільного доступу до інформаційних баз даних одне одного; проведення спільних нарад та зустрічей.

Належна реалізація координуючої функції сприяє уникненню дублювання регулюючих та контрольних функцій, економії часу фахівців та зменшенню фінансових витрат на утримання відповідного персоналу.

7. Інтеграційна (функція сприяння входженню в світовий банківський ринок).

Зростання мобільності фінансового капіталу та інтернаціоналізація банківської діяльності, розвиток фінансових інновацій та розширення сфери трансграничних банківських послуг вимагають активної діяльності органів державної влади щодо стимулювання входження вітчизняних банків на європейський та світовий ринки банківських послуг. Такому входженню може сприяти адаптація міжнародних принципів та правил ведення банківської діяльності до реалій вітчизняного банківського ринку, використання досвіду провідних країн світу щодо застосування прогресивних форм державного регулювання банківського сектору. А це можливо внаслідок налагодження тісної співпраці з міжнародними організаціями, які здійснюють регулювання міжнародних валютно-кредитних та фінансових відносин, з організаціями, які являються форумом для міжурядового обговорення проблем банківського регулювання та нагляду, з організаціями, які забезпечують збір належної інформації та здійснюють статистичні та науково-дослідні роботи з актуальних питань банківського регулювання.

Отже, економічна сутність державного регулювання банківської системи повною мірою здатна проявити себе лише за умови забезпечення належної реалізації таких функцій: інституційної,

регламентуючої, соціальної, контрольної, координуючої, інтеграційної та функції забезпечення безпеки банківського сектору країни. При цьому важливо зауважити, що належна реалізація кожної з названих функцій державного регулювання банківської системи потребує всебічного теоретичного та практичного дослідження. Такі дослідження, на нашу думку, сприятимуть подальшому розвитку системи банківського регулювання, зростанню ефективності банківської системи та забезпечать фінансову стійкість країни.

1. *Аверьянов В.Б.* Функции и организационная структура органа государственного управления. – К.: Наукова думка, 1989. – 150 с.
2. *Задерей Н.* Тема мегарегулятора финрынка продолжает держать участников финансового рынка в напряжении // www.news.finance.ua.
3. Закон України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” // Відомості Верховної Ради. – 2004. – № 9. – ст. 79.
4. Закон України “Про Національний банк України” // Відомості Верховної Ради. – 1999. – № 29. – ст. 238.
5. Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”
6. Здійснення Національним банком України регуляторної діяльності // www.bank.gov.ua [01.03.2008]
7. *Суржинський М.* Поняття та сутність банківського регулювання та банківського нагляду в Україні // Юридичний журнал. – 2004. – № 8. – С. 1–11 // www.justinian.com.ua [11.09.2007]

THE FUNCTIONS GOVERNMENTAL REGULATION OF A BANKING SYSTEM

S. Lobozyńska

National University Ivan Franko of Lviv

The different theoretical views of interpretation of banking regulation functions were examined and the authors classification of functions of governmental regulation of banking system taking into consideration a modern condition of banking markets evolution was developed.

Key words: banking regulation, banking market, governmental regulation of a banking system, banking sector.

ФУНКЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ

С. Лобозинская

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

Рассмотрено разные теоретические взгляды трактовки функций банковского регулирования и разработана авторская классификация функций государственного регулирования банковской системы с учетом современного состояния развития банковского рынка.

Ключевые слова: банковское регулирование, банковский рынок, государственное регулирование банковской системы, банковский сектор.